

Den anarkistiska kommunismen

Peter Kropotkin

1908

Varje samhälle som har brutit med den privata äganderätten måste enligt vår åsikt organisera sig anarkistiskt-kommunistiskt. Anarkin leder till kommunism och kommunismen till anarki, eftersom bådadera är uttryck för den förhärskande tendensen i de moderna samhällena - strävan efter jämlikhet.

Det fanns en tid då en lantmannafamilj kunde anse den säd som den odlade och de yllekläder som vävdes i dess stuga som sitt eget arbetes verk. Men inte ens då var ett sådant synsätt det riktiga. Det fanns gemensamt byggda vägar och broar, träsk som hade uttorkats under samfällt arbete och allmänna inhägnade betesmarker som underhölls av envar. En förbättring i vävnadshantverket eller i sättet att färga tyger var en fördel för alla. En bondefamilj kunde vid denna tid inte leva utan att vid tusen tillfällen finna stöd hos byn, hos socknen.

Men nu, i industristaten, där allt är sammanvävt och hänger ihop, där varje produktionsgren betjänar sig av de övriga är försöket att tillskriva det producerade ett individualistiskt ursprung fullständigt ohållbart. Att textil- och metallindustrierna uppnått en förvånande fulländning i de civiliserade länderna har de den samtida utvecklingen av tusen andra större och mindre industrigrenar att tacka för. De har uppnått denna fulländning på grund av järnvägsnätets utsträckning, transatlantiska sjöförbindelser, miljoner arbetares skicklighet, en viss grad av allmän kultur hos hela arbetarklassen och i sista hand alla världens utförda arbeten.

Hur skall man kunna uppskatta den andel som tillkommer var och en, de rikedomar som vi alla bidrar till att hopa?

Då vi betraktar produktionen ur denna allmänna syntetiska synvinkel kan vi inte instämma med kollektivisterna i att en lön efter de arbetstimmar med vilka var och en bidrar till produktionen av rikedomarna skulle vara något ideal eller ens ett steg mot detta ideal. Utan att här diskutera om varornas bytesvärde i det nuvarande samhället verkligen står i förhållande till den mängd arbete som krävs för att skapa dem, vill vi bara säga att det kollektivistiska idealet synes oss oförenligt med ett samhälle som betraktar produktionsmedlen som ett samfällt arvegods. Grundat på denna princip skulle det se sig tvunget att överge varje form av lön.

Vi är övertygade om att den mildrade individualismen i det kollektivistiska systemet inte kan existera bredvid den delvisa kommunismen i allas besittande av jorden och arbetsredskapen. En ny besittningsform förutsätter en ny löneform. En ny produktionsform kan inte upprätthålla den gamla konsumtionsformen liksom den inte kan förenas med den gamla formen för politisk organisering.

Lönesystemet har uppstått genom det privata tillägnandet av jorden och produktionsmedlen av de enskilda. Det var det nödvändiga villkoret för den kapitalistiska produktionens utveckling - det skall dö med den; till och med om man skulle försöka att kamouflera det i form av "arbetspoletter". Det gemensamma besittandet av arbetsredskapen kommer nödvändigtvis att medföra det gemensamma njutandet av det gemensamma arbetets frukter.

Vi påstår dessutom att kommunismen inte bara är önskvärd utan att de nuvarande samhällena, som grundats på individualismen, till och med är tvungna att ständigt utvecklas mot kommunismen. Så snart tionde, elfte och tolfte århundradenas kommuner hade lyckats frigöra sig från den världslike eller andlige egendomsherrn utvidgade de genast det samfälliga arbetet och den gemensamma konsumtionen.

Staden - inte den enskilde - utrustade skepp och sände iväg kanoner för den avlägsna handelns skull, vars inkomst tillföll alla - inte var och en; staden köpte också livsmedel åt sina invånare. Spår av dessa institutioner har bibehållits ända in på artonhundratalet och folken bevarar pietetsfullt minnet därav i sina legender.

Allt detta har försvunnit. Men den lantliga kommunen strider ännu för att upprätthålla de sista lämningarna av denna kommunism och den lyckas däri, så länge inte staten kommer och kastar sitt tungt vägande svärd i vågskålen.

Samtidigt uppstår nya organisationer, grundade på samma princip: åt var och en så mycket han behöver men i tusen olika skepnader, ty utan ett visst kvantum kommunism kan de nuvarande samfundet inte leva. Trots den trångt egoistiska riktning som ges åt sinnena genom den schackrande produktionen, uppenbarar sig oavslutligen den kommunistiska tendensen och tränger under alla former in i våra inrättningar.

De fria museerna och biblioteken, de offentliga skolorna, mat åt skolbarnen, parkerna och trädgårdarna, som är öppna för alla, vattnet som distribueras till hemmen med allmän tendens till att åtgången inte mätes, allt detta är institutioner grundade på principen: "Ta vad ni behöver!". I alla dessa nyheter, och tusen andra, är tendensen den att inte mäta åtgången.

En om än svag tendens till att placera individens behov över värdet av de tjänster han gjort, eller en dag kan komma att göra, samhället visar sig också. Man lutar åt att betrakta samhället som ett helt, varav varje del är så nära förbunden med de övriga att en tjänst mot en individ också är en tjänst mot de andra.

Detta är den i vidsträcktaste mening kommunistiska tendens som träder fram överallt, i alla möjliga skepnader, till och med i sköten av vårt eget samhälle - det som predikar individualismen.

Och om i morgon en av våra stora städer, dessa som vanligen är så egoistiskt sinnade, skulle hemsökas av någon svår olycka skulle denna stad bestämma att de första, vilkas behov borde tillfredsställas, skulle vara barnen och de gamla; utan att fråga efter vad de har gjort eller kommer att göra samhället för tjänster, skulle man först ta hand om de kämpande och ge dem mat, oberoende av den tapperhet eller intelligens var och en av dem kan visa upp, och män och kvinnor i tusental skulle tävla om att vårda de sårade.

Tendensen finns. Den blir starkare så snart vars och ens viktigaste behov är tillfredsställda, alltefter som den mänskliga produktionsförmågan ökas; den blir ännu starkare var gång en stor idé kommer och intar platsen för vårt vardagslivs småsysselsättningar.

Hur skulle man då kunna tvivla på att den dag då produktionsverktygen överlämnas åt alla, då sysslorna utförs gemensamt och då arbetet intagit hedersplatsen i samhället och frambringar mycket mer än vad som behövs för alla - hur skulle man kunna tvivla på att denna tendens, som redan är så mäktig, inte skulle utvidga sitt värde ända till att bli själva grundtanken i det sociala livet?

Efter dessa antydningar anser vi det som vår första skyldighet att, sedan revolutionen brutit den styrka som uppehållit det nuvarande samhället, omedelbart förverkliga kommunismen. Men vår kommunism är varken den som falangstärernas förespråkare önskade, eller de tyska auktoritära teoretikernas. Det är den anarkistiska kommunismen, kommunismen utan regering - de fria människornas kommunism. Den är syntesen av de båda mål som människosläktet strävat efter genom alla tider: den ekonomiska friheten och den politiska friheten.

Då vi tar "anarkin" till vårt politiska organisationsideal gör vi ännu en gång inte annat än formulerar en tendens som också den har uttalats av mänskligheten. Varje gång som de europeiska samhällenas utveckling tillåtit det, har de skakat på auktoritetens ok och dragit upp linjerna till något system som varit grundat på den individuella frihetens princip. Och i historien ser vi att de perioder, under vilka regeringarna störtats till följd av delvisa eller allmänna revolter, har varit tider av plötsligt framåtskridande på det ekonomiska och intellektuella området.

Än är det frigörelsen av kommunerna, vilkas byggnader - som ju är frukten av fria associationers fria arbete - aldrig senare blivit överträffade; än är det bondekrigen, som hade reformationen till följd och som satte påvedömet i fara; än är det det samhälle som var fritt ett ögonblick och som skapades på andra sidan Atlanten av missnöjda, som kommit från det gamla Europa.

Om vi iakttar de civiliserade nationernas utveckling märker vi så tydligt, att det är omöjligt att missta sig därpå, en allt starkare rörelse för att begränsa regeringens verkningskrets och lämna alltmer frihet åt individen. Det är den pågående evolutionen som visserligen i någon mån störs av de nuvarande eländiga institutionerna och de från det förflutna nedärvda fördomarna; liksom alla evolutioner väntar den endast på revolutionen för att kullkasta de gamla ruckel som står i vägen för dem och få ett fritt lopp i det pånyttfödda samhället.

Efter att länge ha försökt lösa det olösliga problemet att skaffa sig en regering "som kan tvinga individen till lydnad utan att själv därför upphöra att lyda samhället" har mänskligheten strävat efter att befria sig från alla slags styrelser och att tillfredsställa sitt behov av organisation genom fri överenskommelse mellan individer och grupper som har samma mål. Den minsta lilla territoriella enhets oberoende blir ett trängande behov: den ömsesidiga överenskommelsen ersätter lagen och ordnar över gränserna de enskilda intressena i riktning mot ett allmänt mål.

Allt som fordom betraktades som regeringens åliggande vill man i våra dagar göra den stridigt, man ordnar för sig bättre och lättare utan dess mellankomst. Då vi undersöker de framsteg som gjorts i denna riktning, måste vi dra den slutsatsen att människosläktet har den tendensen att bringa till lika med noll regeringens verksamhet, det vill med andra ord säga att störta staten, personifikationen av orättvisa, förtryck och monopol.

Helt säkert skall idén om ett samhälle utan stat uppväcka minst lika många invändningar som den ekonomiska politiken i ett samfund utan privat kapital. Vi har alla uppfötts med fördomar angående statens roll som försyn. Hela vår uppfostran vänjer oss att tro på regeringens och på staten-försynens dygder.

Filosofiska system har utarbetats och förkunnats för att upprätthålla denna fördom. Teorin om lagen uppställs i samma syfte. Hela politiken är grundad på denna princip och varje politiker, vilken färg han än må ha, kommer alltid att säga till folket: "Ge mig makten - jag vill, jag kan befria er från det elände som trycker er!"

Alla våra handlingar styrs från vaggan till graven av denna lära. Slå upp vilken bok som helst i sociologi eller lagkunskap så kommer ni alltid att finna att regeringen, dess organisation och dess handlingar intar en så stor plats att vi vänjer oss vid att tro, att det inte finns något som är förmer än regeringen och statsmännen.

Samma läxa upprepas i pressen i alla tonarter. Hela spalter ägnas åt riksdagsdebatter och politikernas intriger - landets dagliga, oändligt stora liv får knappast plats där annat än i några rader som ett ekonomiskt ämne apropå någon lag eller under varjehanda genom polisens mellankomst. Och när ni läser dessa tidningar, tänker ni knappast på vilket oräkneligt antal varelser - hela mänskligheten så att säga - som lever och dör, lider, arbetar och äter, tänker och skapar, utanför kretsen av dessa fåtaliga men skrymmande personligheter, som man upphöjer ända därhän att man låter mänskligheten döljas i deras av vår okunnighet förstörade skuggor.

Och så snart man går från det som är tryckt till själva livet, så snart man kastar ett öga på samhället, förvånas man dock över den oändligt ringa roll som regeringen där spelar. Varje dag görs miljoner överenskommelser utan statens mellankomst och de största av dessa - handels och börsens - görs upp på ett sätt så att regeringen inte ens skulle kunna åberopas, om den ena parten hade för avsikt att inte hålla sin förbindelse. Till och med en person som inte känner det minsta samvetskval över att förgifta sin kundkrets med osunda, men med prålande etiketter försedda varor vill bevara den hedern att hålla sina förbindelser. Men om denna relativa moralkänsla kunnat utveckla sig till och med under våra nuvarande förhållanden, då önskan att berika sig är enda målet och den enda drivkraften - kan ni då tvivla på att den hastigt skulle tillväxa, så snart samhällets grund inte längre utgjordes av detta att frånta andra frukten av deras arbete?

Ett annat framträdande drag talar ännu mer till förmån för våra idéer. Det är den ständiga tillväxten av verksamhetsfält, för vilkas tillkomst man har att tacka det enskilda initiativet och det ofantliga tilltagandet av alla slags fria grupper. För ögonblicket får det räcka med att säga, att dessa fakta är så talrika och så vanliga, att de bildar det egentliga väsendet av (det nittonde) århundradets senare hälft, även om de socialistiska och politiska skriftställarna är okunniga därom och föredrar att ständigt underhålla oss med regeringens funktioner. Dessa fria organisationer, som växlar i det oändliga, är en så naturlig företeelse, de tillväxer snabbt och grupperar sig så lätt, de är ett så nödvändigt resultat av den civiliserade människans ständigt växande behov och de ersätter slutligen på ett så fördelaktigt sätt regeringens inblandning, att vi i dem bör erkänna en alltmer viktig faktor i samhällslivet.

Att de ännu inte breder ut sig över alla livets förhållanden beror på att de möter ett oöverstigligt hinder i arbetarens fattigdom, i klassindelningen i det nuvarande samhället, i det privata besittandet av kapitalet och i staten. Kasta kull dessa hinder - och ni skall få se dem fylla de civiliserade människornas oändliga verksamhetsfält!

De sista femtio årens historia har gett oss levande bevis på den representativa regeringens oförmåga att utföra de funktioner, med vilka den överhopats. Man börjar förstå att majoriteternas styrelse är det samma som att överlämna alla landets affärer åt dem som utgör majoriteten i riksdagen och i kretsförsamlingarna, åt "paddorna i träsket", dvs åt dem som inte har någon åsikt. Mänskligheten söker och den håller redan på att finna nya utvägar.

Den internationella postunionen, järnvägsbolagen, de lärda samfundet är exempel på det fria avtal som kan sättas i lagens ställe.

För att utföra expropriationen blir det fullkomligt omöjligt för samhället att organisera sig enligt den parlamentariska representationens princip. Ett samhälle som var grundat på slaveri kunde komma överens med monarkin, ett samhälle grundat på lönearbete och de kapitalbesittandes utsugning av massorna kan komma överens med parlamentarismen. Men ett fritt samhälle, som tar det gemensamma arvet i besittning, bör i det fria grupperandet och grupperas fria sammanslutning söka en ny organisation som passar för det nya ekonomiska skedet i historien.

Mot varje ekonomiskt skede svarar det politiska och det skulle vara omöjligt att röra vid egendomen utan att samtidigt finna en ny form för det politiska livet.

Peter Kropotkin

Det Anarkistiska Biblioteket

Peter Kropotkin
Den anarkistiska kommunismen
1908

Yelah

sv.anarchistlibraries.net